

ΩΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΗΣ είμαι πολύ οικείος με την κλασική μαρξιστική άποψη ότι ο καπιταλισμός αναπτύσσει κοινωνικές δομές όπως η ατομική ιδιοκτησία της παραγωγής, οι οποίες εμποδίζουν την πρόοδο της τεχνολογίας και της παραγωγικότητας και καθιστούν αναγκαία την κοινωνική επανάσταση. Για τον Μαρξ αυτή ήταν η αντίφαση - κλειδί του καπιταλισμού και η βάση για το επιχείρημα ότι ο σοσιαλισμός ήταν ιστορικά αναπόφευκτος. Αλλά ακριβώς το αντίθετο φαίνεται να είναι αλήθεια. Το καπιταλιστικό σύστημα δείχνει εντυπωσιακό δυναμισμό και αλλάζει τις αντιλήψεις που για καιρό είχαν υιοθετήσει οι μαρξιστές για τη μελλοντική παρακμή του καπιταλισμού.

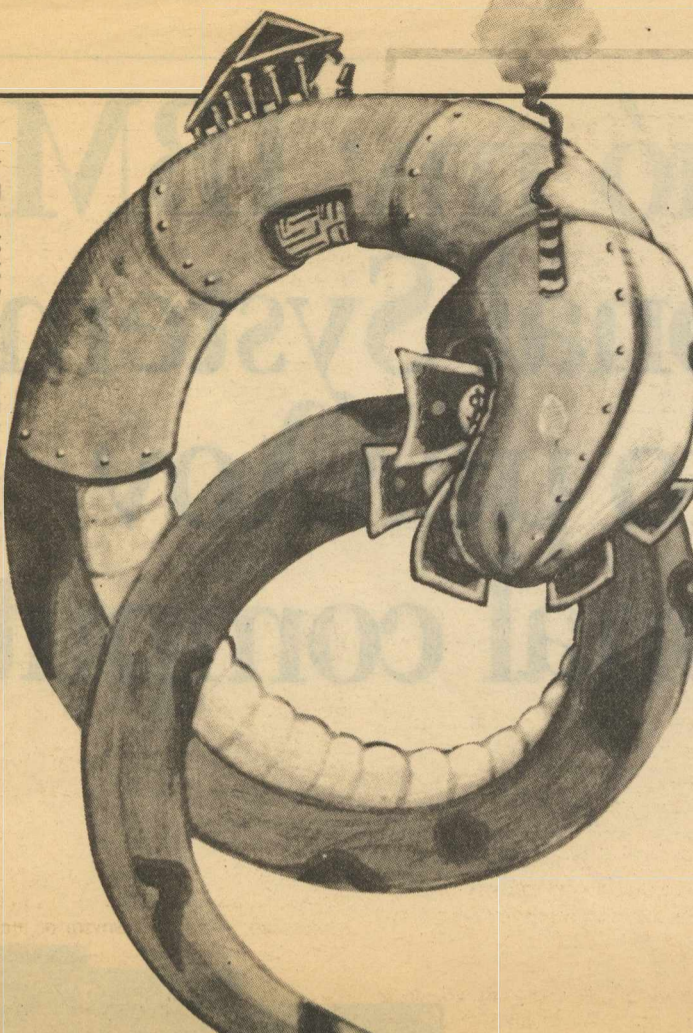
Ο καπιταλισμός, πολύ περισσότερο από τον σοσιαλισμό, παράγγε νέες ανακαλύψεις από τα μικροηλεκτρονικά έως τους υπεραγωγούς, που βελτιώνουν αλματωδώς την παραγωγικότητα. Κατά παράδοξο τρόπο, η πρόβλεψη του Μαρξ έχει μεγαλύτερη σχέση με τη Σοβιετική Ένωση και τον Ανατολικό Συνασπισμό, παρά με την καπιταλιστική Δύση. Ο συγκεκριμένος προγραμματισμός, ο αυστηρός έλεγχος και η γραφειοκρατία υπήρξαν στην πραγματικότητα τα εμπόδια στην τεχνολογική αλλαγή.

ΤΩΡΑ, γίνονται αλλαγές στον Ανατολικό Συνασπισμό, που πλησιάζουν τις διαστάσεις μιας επανάστασης. Ο Γκορμπατσόφ είναι αναμφισβήτητος ένας από μακρού αναμενόμενος μεταρρυθμιστής. Είναι μια πολύ εντυπωσιακή προσωπικότητα, με την τεράστια αποστολή να αποκεντρώσει τη σοβιετική οικονομία και να εισαγάγει την οικονομία της αγοράς, όσο είναι δυνατόν περισσότερο. Οι μεταρρυθμίσεις του αποτελούν την αναγνώριση ότι υπάρχουν όψεις της καπιταλιστικής δομής, που μπορούν να αγνοηθούν μόνο με κόστος.

Μια από αυτές τις όψεις, που είμαι έτοιμος να αποδεχθώ ο ίδιος, είναι ότι η καταναλωτική πλευρά της οικονομίας είναι καλύτερα οργανωμένη από ορισμένους είδους μηχανισμούς της αγοράς. Το σύστημα των τιμών μπορεί να παράσχει σαφέστερο αποτέλεσμα από τα αγαθά στον καταναλωτή από οποιοδήποτε προγραμματισμό. Αλλά, πιστεύω ακόμη ότι οι κακές πλευρές του καπιταλισμού, όπως η ανεργία, αντιμετωπίζονται καλύτερα με τον προγραμματισμό της συσσώρευσης του κεφαλαίου και της επενδυτικής πλευράς της οικονομίας.

ΕΤΣΙ, θα πρέπει να δώσω μια νέα ερμηνεία - διαφορετική από εκείνη του Μαρξ - για τα προβλήματα του καπιταλισμού. Ο καπιταλισμός βρίσκεται σε βαθιά κρίση, όχι επειδή έχει εμποδισθεί από την ανάπτυξη, αλλά λόγω αυτοκαταστροφής, που έχει προκληθεί από τον δυναμισμό του. Σε παγκόσμια κλίμακα, ο καπιταλισμός θα πρέπει να θεωρηθεί υπεύθυνος για τα χειρότερα δεινά που υπέστη η ανθρώπινη ύπαρξη. Η ανισότητα στη διανομή του εισοδήματος αυξάνει. Οι τεχνολογικές αλλαγές δημιουργούν το χειρότερο είδος ανισότητας - τη μόνιμη ανεργία εκατομμυρίων εργατών. Ακόμη και στις πλούσιες χώρες, ένα μεγάλο ποσοστό πολιτών ζουν στο περιθώριο της κοινωνικής ζωής, αλλά και για όλες τις μορφές ζωής. Εξαντλεί όλα όσα αυτός ο πλανήτης έχει να προσφέρει για τη μα-

Η επικίνδυνη και απρογραμμάτιστη εκμετάλλευση από την ελεύθερη επιχειρηματική δραστηριότητα αυτού του αυτοδύναμου οικοσυστήματος, που αποκαλούμε πλανήτη Γη, έχει παραγάγει ρύπανση, που είναι επικίνδυνη όχι μόνο για την ανθρώπινη ζωή, αλλά και για όλες τις μορφές ζωής. Εξαντλεί όλα όσα αυτός ο πλανήτης έχει να προσφέρει για τη μα-

“...Εάν η Ελλάδα δεν μπορεί να προσελκύσει τις ξένες επενδύσεις για να χρηματοδοτήσει τη συμμετοχή στην τεχνολογική επανάσταση, τότε είμαστε καταδικασμένοι να παραμείνουμε μια τουριστική χώρα. Οι νέοι μας θα μεταναστεύσουν και θα έχουμε έναν πληθυσμό γερόντων που θα φροντίζει τα ξενοδοχεία...”

Άρθρο του ΑΝΔΡΕΑ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

ΜΠΟΡΕΙ Ο ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ;

■ Αν δεν μπορεί ο καπιταλισμός, μπορεί να δώσει τις λύσεις ο σοσιαλισμός; ■ Ο καπιταλισμός βρίσκεται σε βαθιά κρίση και ευθύνεται για τα χειρότερα δεινά που υπέστη η ανθρωπότητα. ■ Χωρίς έναν ελάχιστο παγκόσμιο οικονομικό συντονισμό, η τόνωση του Κένυς είναι σαν να κτυπάς το κεφάλι σου στον τοίχο!

ροχρόνια επιδίωξη της ανθρωπότητας.

Η συσσώρευση όπλων, ιδιαίτερα πυρηνικών όπλων, μεταξύ των υπερδυνάμεων, δεν είναι το αποτέλεσμα ενός κακού προέδρου ή γενικού γραμματέα αλλά αναπόσπαστο μέρος του συστήματος. Προχωρώντας στο θέμα αυτό, νομίζω ότι ο Γκορμπατσόφ κατανοεί το πρόβλημα από την πλευρά του.

Η πρωτοβουλία του για την ειρήνη είναι αναπόσπαστο μέρος των διεθνών μεταρρυθμίσεων. Γνωρίζω ότι δεν μπορεί να βελτιώσει το σοβιετικό επίπεδο διαβίωσης χωρίς τη μείωση των δαπανών για τα πυρηνικά όπλα και γενικότερα για τις ένοπλες δυνάμεις. Δεν είναι το θέμα αν ο Γκορμπατσόφ είναι ένας άνθρωπος της ειρήνης. Πιστέψτε με, είναι ένας άνθρωπος της ειρήνης. Αλλά γι' αυτόν η μείωση των εξοπλισμών είναι επίσης θέμα αδήρητης ανάγκης για το σοσιαλιστικό σύστημα.

Οι τεχνολογικές επαναστάσεις συμβαδίζουν με τις περιόδους κρίσης. Ενώ δεν πιστεύω ότι τα προβλήματα που σημείωσα θα επιλυθούν στο εγγύς μέλλον, οι αέναες κρίσεις του καπιταλισμού τείνουν να επιλύονται από μόνες τους και να προχωρούν. Η έμφαση που δίνω στην πορεία των προβλημάτων, είναι κυρίως στους κινδύνους για την επιδίωξη. Η περιβαλλοντολογία, η ειρήνη και η συμμετοχή του πολίτη στη διαχείριση των κρίσεων αποτελούν τις αξίες που συμμερίζονται οι Σοσιαλιστές. Αυτός είναι ο ρόλος μας. Στην Ελλάδα, δίνουμε την κύρια έμφαση στην ενδυνάμωση των πολιτών, μέσω ενός αποκεντρωμένου προγραμματισμού.

ΟΤΑΝ Ο Τζων Μέιναρντ Κένυς ανέπτυξε τη θεωρία της «αποτελεσματικής ζήτησης» το 1936, πάρεσε τη λύση για τα προβλήματα της ανεργίας και της

υποκατανάλωσης μέσα στα εθνικά σύνορα. Αν η αγοραστική δύναμη των καταναλωτών τονωνόταν είτε από φορολογικές περικοπές είτε από κυβερνητικές ενισχύσεις, τότε θα λειτουργούσε και πάλι η διομηχανία για να καλύψει την ογκούμενη καταναλωτική ζήτηση και να αυξηθεί έτσι η απασχόληση.

Αλλά η νέα διεθνής διαίρεση της εργασίας τα άλλαξε όλα αυτά. Εάν τονώσουμε την καταναλωτική αγοραστική δύναμη εδώ στην Ελλάδα, δημιουργούμε θέσεις εργασίας στην Ιταλία και τη Γερμανία. Εφόσον είμαστε μέλη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και δεν μπορούμε να προστατεύσουμε τους εαυτούς μας, οι καταναλωτές μας αγοράζουν ιταλικά παπούτσια ή τα καλύτερα γερμανικά αυτοκίνητα και δημιουργούν πρόβλημα στο ελληνικό ισοζύγιο πληρωμών.

Σήμερα ένας οπαδός του Κένυς θα είχε οδηγήσει την Ελλάδα στην πτώχευση μέσα σε δύο χρόνια!

ΟΙ ΗΝΩΜΕΝΕΣ Πολιτείες έχουν το ίδιο πρόβλημα. Για οποιαδήποτε αιτία, τα αμερικανικά προϊόντα δεν είναι τόσο ελκυστικά στον αμερικανικό καταναλωτή όσο τα ιαπωνικά. Παρά τη κάθστη υποτίμηση του δολαρίου, το εμπλεκόμενο έλλειμμα των ΗΠΑ δεν βελτιώθηκε. Η αίσθηση είναι πολύ σημαντική. Στην Ελλάδα ούτε καν σκεφτόμαστε να αγοράσουμε ένα αμερικανικό ραδιόφωνο ή μαγνητόφωνο. Ψάχνουμε αλλού, συνήθως στην Ιαπωνία.

Για να διατηρηθεί σήμερα μια χώρα θα πρέπει να παράγει προϊόντα που δεν περιορίζονται μόνο για την εσωτερική αγορά, αλλά για τη διεθνή αγορά. Χωρίς έναν ελάχιστο παγκόσμιο οικονομικό συντονισμό, η τόνωση του Κένυς είναι σαν να κτυπάς το κεφάλι σου στον τοίχο.

ΗΕΥΡΩΠΗ στο σύνολό της αναγνωρίζει το πρόβλημα αυτό και αντιλαμβάνεται ότι μόνο με τη συνεργασία μπορεί να καταστεί μια αποτελεσματική ανταγωνιστική μονάδα, κυρίως στις νέες τεχνολογίες προσιθέμενης υψηλής αξίας. Αλλά ο καθένας εκφραίνει καλά προετοιμασμένους λόγους. Οι αποφάσεις όμως δεν μπορούν να ληφθούν ούτε οι στρατηγικές να πραγματοποιηθούν, επειδή η ΕΟΚ (και η κ. Θάτσερ ειδικότερα), δεν είναι έτοιμη να κάνει τις απαραίτητες επενδύσεις.

Παρά τη γενική συμφωνία να υπάρξει μια ενωμένη ευρωπαϊκή αγορά το 1992, η ΕΟΚ θα αντιμετωπίσει μεγάλα προβλήματα. Η Ευρώπη δεν μπορεί να είναι ένας παγκόσμιος οικονομικός διεκδικητής, εκτός αν αποφασίσει να επενδύσει αυτό που χρειάζεται. Οι πόροι που βρίσκονται στη διάθεσή της, κυρίως τα επίπεδα του Φόρου Προσιθέμενης Αξίας, δεν είναι πουθενά επαρκή, για να ανταποκριθούν στον στόχο ενός ενωμένου ανταγωνιστή διεθνούς επιπέδου. Εάν δεν έχουμε μια σημαντική μεταφορά πόρων και τεχνολογίας από τον Βορρά στον πτωχότερο Νότο της Ευρώπης, τότε δεν θα έχουμε μια σύγκλιση αλλά μια απόκλιση του ευρωπαϊκού επιπέδου διαβίωσης. Αυτό εμπειρεύει κερηκτικούς κινδύνους για το μέλλον. Μπορεί να καταλήξουμε απλώς στο να δημιουργήσουμε μια μεγάλη ενωμένη αγορά για τα ιαπωνικά προϊόντα.

Μεταξύ των σοσιαλιστών η έννοια του κράτους προνοίας υπέστη ορισμένες αλλαγές, καθώς αντιμετωπίζουμε τις πραγματικότητες της εφαρμογής.

ΕΜΕΙΣ ΟΙ έλληνες σοσιαλιστές κερδίσαμε τις πρώτες μας εκλογές το 1981. Ένας φίλος μου επιχειρηματίας, ήλθε, έξι μή-

δημόσιο τομέα είναι οι προνομιούχοι εργαζόμενοι στην Ελλάδα. Το όνειρο που καλλιεργήθηκε στον μέσο Έλληνα είναι να γίνει μισθωτός υπάλληλος του κράτους. Και αυτό διότι έχουν τους υψηλότερους μισθούς, συντάξεις, υγειονομική περίθαλψη και καλές διακοπές.

Η διόγκωση του δημόσιου τομέα δεν τη δημιουργήσαμε εμείς οι σοσιαλιστές, την δημιούργησαν οι συνταγματάρχες. Όταν ήρθαμε στην εξουσία, το 90% όλων των υπηρεσιών, από τις αεροπορικές γραμμές έως τις Τράπεζες και τον ηλεκτρισμό, ήταν κρατικές. Τώρα έχουμε περίπου το διπλάσιο προσωπικό που απαιτείται για να παράγουμε τις απαιτούμενες κρατικές υπηρεσίες.

Η θέση μας είναι παρόμοια με τη θέση της Αμερικής. Καταπνίγεις την ιδιωτική επιχείρηση επειδή ο δημόσιος τομέας είναι υπερεμφερής. Στην Ελλάδα οι οικονομικοί πόροι για επενδύσεις συνθλιβονται από τα ελλείμματα του δημόσιου τομέα. Μπορεί να μας πάρει 10 ή 15 χρόνια, αλλά η δύσκολη αποστολή μας ως σοσιαλιστές είναι να θεσπίσουμε τον τομέα αυτόν υπό έλεγχο και να αυξήσουμε την παραγωγικότητά του.

ΕΠΙΔΕΙΚΝΟΥΜΕ επίσης μεγαλύτερη προσοχή στις ανάγκες των ξένων επιχειρηματιών, καθώς προσπαθούμε να προσελκύσουμε ξένες επενδύσεις. Οι επιχειρηματίες μπορεί να έχουν παράπονα. Σύμφωνα με την εμπειρία μας από το 1981, υπάρχουν δύο ζητήματα τα οποία νομίζω πρέπει να εξετάσουμε σοβαρά:

Πρώτον, οι επιχειρηματίες λένε πως είναι σημαντικό για τις επιχειρήσεις να προσλαμβάνουν και να απολύουν εργατές. Ισχυρίζονται ότι αν δεν έχουν αυτό το δικαίωμα, οι εργατές δεν ενδιαφέρονται για την απόδοσή τους και ως αποτέλεσμα πέφτει η παραγωγικότητα. Αυτό το ζήτημα προφανώς έρχεται σε αντίθεση με τη σοσιαλιστική έννοια της ασφαλούς απασχόλησης και είναι ένα ευαίσθητο θέμα πολιτικής. Αλλά όμως πρέπει να παραδεχθώ ότι η ανησυχία των επιχειρηματιών έχει κάποια βάση.

Οι επιχειρηματίες επίσης παραπονούνται επειδή δεν είναι αφορολόγητα τα επανεπενδύσιμα κέρδη. Πρέπει να αποδεχθώ το επιχείρημα αυτό, επειδή οι άλλες πολιτικές απέτυχαν να προσελκύσουν νέους επενδυτές. Έχουμε προσφέρει επιδοτήσεις 50% για τους ξένους επιχειρηματίες προκειμένου να εγκαταστήσουν τις επιχειρήσεις τους στην Ελλάδα. Ένας γνωστός γερμανός κεφαλαιούχος μου είπε ευθέως: «Δεν μας ενδιαφέρουν οι επιδοτήσεις. Μας ενδιαφέρουν τα κέρδη».

ΤΟ ΘΕΜΑ είναι το κέρδος και είναι ένα θέμα επιδίωξης για την ελληνική οικονομία. Οι εργατές το αντιλαμβάνονται αυτό. Εάν η Ελλάδα δεν μπορεί να προσελκύσει τις ξένες επενδύσεις για να χρηματοδοτήσει τη συμμετοχή στην τεχνολογική επανάσταση, τότε είμαστε καταδικασμένοι να παραμείνουμε μια τουριστική χώρα. Οι νέοι μας θα μεταναστεύσουν και θα έχουμε έναν πληθυσμό γερόντων που θα φροντίζει τα ξενοδοχεία.

Γι' αυτά όλα τα κρίσιμα ζητήματα πιστεύω ότι είναι η σοσιαλιστική κυβέρνηση που μπορεί να δώσει διέξοδο στο έθνος, μέσα από τη σωστή λειτουργία του εθνικού προγραμματισμού και της υγιούς μεικτής οικονομίας. Μόνο με τον τρόπο αυτό θα οδηγήσουμε την απελευθέρωση, τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων.

* Το άρθρο αυτό που δημοσιεύεται και στο αμερικανικό περιοδικό «New Perspectives Quarterly», ο Πρωθυπουργός κ. Ανδρέας Γ. Παπανδρέου το έδωσε για δημοσίευση από «Το Βήμα» κατ' αποκλειστικότητα για την Ελλάδα.